

Hebrew Writers Association in Israel

גוני עגנון

Author(s): הלל ויס and זיוה שמיר

Source:

Moznaim /

מאזנים

(כסלו תשנ"א, נובמבר-דצמבר 1990), pp. 32-33

Published by: Hebrew Writers Association in Israel

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/23935290>

Accessed: 10-05-2018 12:07 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

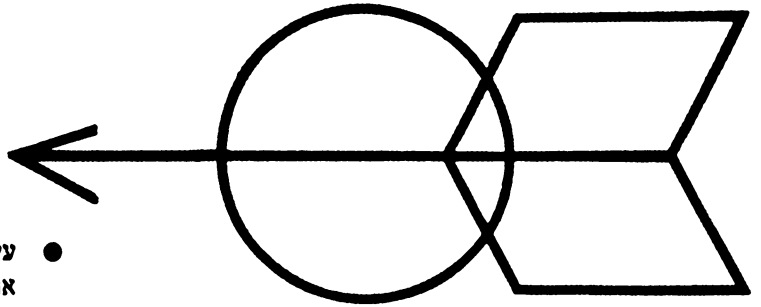

Hebrew Writers Association in Israel is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Moznaim* / מאזנים.

JSTOR

<http://www.jstor.org>

המדור המרכזי

התקבלו במערכת

שירה

- עיונים בחינוך, כתב עת לעיון ולמחקר בחינוך, הוצאת אוניברסיטת חיפה 54/53, אב תש"ן, יולי 1990, 210 עמ'.
- מרפסת, קונטרסים לשירה, עורכת: אלה בת-ציון, קונטרס ג', סתיו 1990.
- נקודה, עיתון הישובים ביהודה ושומרון וחבל עזה, גיליון 144, אוקטובר 1990, 63 עמ'.
- עתמול, עיתון לתולדות א"י ועם ישראל, כרך ט"ז גליון 1 (93), אוקטובר 1990, 24 עמ'.
- הדואר, שבועון ההסתדרות העברית באמריקה, גיליונות ל', ל"א, ל"ב, ל"ג, השנה השישים ותשע, יולי, אוגוסט, 1990.
- נתיב, כתב עת למחשבה מדינית חברה ותרבות, שנה שלישית, גיליון 5 (16) אלול תש"ן – תשרי תשנ"א, עורך: מרדכי קריינר.
- דימוי, כתב עת לספרות אמנות ותרבות יהודית, גיליון 2, תשרי תשנ"א, עורכת: חוה פנחס כהן.

אירועי ספר

- ערב צבע חדש התקיים בבית הסופר ע"ש טשרניחובסקי בת"א ב-1.11.90. הנחה ושוחח בני הנדל עם: אביבה דורון, עם הופעת ספריה "משורר בחצר המלך – טדרוס הלוי אבולעפיה, "ספר השירה העברית בספרד הנוצרית"; שלומית כהן-אסיף, עם הופעת ספר שירים לילדים "מוכר העננים"; אריה סיון עם הופעת ספרו "כף הקלע"; רבקה קרן עם הופעת ספרה "טעם הדבש"; דרור אלימלך קרא משיריו עם הופעת ספרו "אזורי מריכה".

תיקון טעות:

- בשורה השנייה בשירה של נעמה לביארי (חוברת ס"ה/2 עמ' 65) הפותח בשורה "ועוד דיוקן של שבעה חתנים" נפלה לצערנו טעות. צ"ל חֶפָה (ולא חוּפָה).

גזני עגנון

תשובה לתשובתו של הלל וייס 'לקרוא נכון!' (מאזנים ס"ה 2, אוקטובר 1990)

זיוה שמיר

תודתי לפרופ' הלל וייס, שהגיב תגובה כה אמוטיבית על מאמרי לעניין הדיאלוג הסמוי בסיפורו של עגנון: 'זוהיה העקוב למישור' (מאזנים ס"ד, 3-4, נובמבר-דצמבר

- אלהים מרחם על ילדי הגן, יהודה עמיחי, עברית-רוסית, הוצאת שוקן, 1990, 129 עמ'.
- טמוני חצות, יעקב אביצוק, הוצאת עמיר, 1989, 64 עמ'.
- גשם לבן בירושלים, לואס אונגר, מאנגלית: עודד פלד, הוצאת ירון גולן, 1990, 77 עמ'.
- שנה, מרים איתן, הוצאת ירון גולן, 1990, 48 עמ'.
- שיר צפנתי, אהרון ש. ברונשטיין, הוצאת טרקלין, 1990, 75 עמ'.
- משחקי השח של אבא, אבי ליפסקר, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1990, 48 עמ'.
- מצלע חלום, שאול כרמל, הקיבוץ המאוחד, אגודת הסופרים העברים, 1990, מרומנית: גיורא לשם, 48 עמ'.

סיפורת

- דרומית לאנטארטיקה, ראובן מירן, הוצאת כתר, צד התפר, 1990, 101 עמ'.
- ספר הנתיבות, יורם בק, הוצאת כרמל, ירושלים, 1990, 84 עמ'.
- בני שכונתנו, נגיב מחפוז, הרגם מערבית: דוד שגיב, אחרית דבר: פרופ' ששון סומך, הוצאת עם עובד, ספריה לעם, 1990, 440 עמ'.
- רק שלוש שעות טיסה, דוד מרקיש, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1990, 96 עמ'.

מחקר, עיון ותיעוד

- נעימי זמירות ישראל, מוסיקה ומוסיקאים בישראל, יהודה כהן, הוצאת עם עובד, 1990, 468 עמ'.
- שורשים וצמרת, (עיונים בספרות וסביבותיה), מאיר בוסאק, הוצאת עקד, 1990, 223 עמ'.
- שבע השנים ההן, יצחק צוקרמן (אנטב), הוצאת הקיבוץ המאוחד, בית לוחמי הגיטאות, 1990, 604 עמ'.
- מפגשי עלייה, חוברת עבודה לתלמיד בכיתות הנמוכות, אדיר כהן, יונה זילברמן, הוצאת עם עובד, 1990, 107 עמ'.
- מפגשי עלייה, חוברת עבודה לתמיד בכיתות הגבוהות, אדיר כהן, יונה זילברמן, הוצאת עם עובד, 1990, 182 עמ'.

כתבי עת

- שדמות, במה לתנועה הקיבוצית, גליון ק"ט, סתיו תשנ"א, 1990, 144 עמ'.

1989). לאור הערותיו, אחדד בוודאי פה ושם את אבחנותיי בדבר זיקת עגנון-יל"ג. אולם, אף שהלל וייס הוא ללא ספק סמכות בחקר עגנון, בעיקרו של דבר אני חולקת על דעתו: לפעמים על הדרך שבה הוא מציג את טיעוניו, ולפעמים על הטענות עצמם.

א.

הלל וייס בורא לעצמו אויבים מדומים, שם בפיהם דברים שלא אמרו, ואחר-כך נאבק בדבריהם, שאינם אלא דבריו שלו. כך, למשל, הוא טוען כי מאמרי מהווה ביטוי ייצוגי לאסכולה בחקר עגנון, המגלה ביצירתו מסרים אבסורדיים, חילוניים או רפורמטוריים. והרי במאמרי נכתבו דברים הפוכים לגמרי, למשל לגבי ראייתו של עגנון כרפורמטור. בפירוש טענתי, שבניגוד למגמה הרפורמטורית של יל"ג, עגנון "אינו בא לתקן את המציאות ולתבוע את קלונם של גיבוריו מידי קונם", אלא כדי לספר ולתעד "כמי שמקים גלעד להווייה שעברה וכטלה מן העולם, ולא כמי שבא להוקיע את המציאות וללחום למען שינויה". כן כתבתי כי "תשובתו של עגנון ליל"ג היא, שרק מתוך אופטימיות של משכיל רפורמטור יכול היה לכתוב את 'קוצו של יוד'". כיצד ניתן אפוא לטעון, שאני מגלה ביצירתו של עגנון מסרים רפורמטוריים, אם כתבתי, וחזרתי וכתבתי, את ההיפך הגמור?

ב.

הלל וייס קובע בדברי הפולמוס שלו, כי הפואטיקה של עגנון שונה בתכלית מפואטיקת יל"ג. גם כאן מתגלה הוא כבן-פלוגתא שלא לצורך, שהרי למרות שתיארתי את מערכת הזיקות המורכבת שבין שני היוצרים הגדולים, אף טענתי, במקביל, כי "עגנון לש ועיצב את דברי יל"ג לפי רוחו שלו", וכי "המטרה והאפקט של הדברים ביצירה העגנונית שונים בתכלית". עוד הרחבתי בדבר ההבדל בין הסרקזם של יל"ג, שדבריו היכו כפטיש כבד, לבין האירוניה הדקה של עגנון, שניתחה את המציאות באיזמל דק שבדקים. כן כתבתי כי דברי יל"ג שימשו לעגנון "מודל לחיקוי ולהתנגדות". הלל וייס מתפרץ כאן, אפוא, לדלת פתוחה, שהרי בעניין הבדלי יל"ג-עגנון יש בינינו תמימות דעים, ואין כל מחלוקת.

ג.

ואולם, יש גם נקודות של מחלוקת אמיתית: הלל וייס כופר בכלל בקיומה של זיקה בין עגנון ליל"ג, וטוען כי כל צירופי-הלשון המשוקעים בסיפורו של עגנון, המצביעים לדעתי על דיאלוג סמוי, מצויים כבר במקורות קדומים שונים, ואינם יכולים לשמש חומר-ראיות. זוהי, להערכת, טענה תמוהה ביותר: הן ידוע לכל בר-בירב ששני הסופרים גם יחד ינקו את צירופיהם מן המקורות העבריים הקדומים, אבל בחירתו של עגנון בדיוק באותו מרקם צפוף של צירופים, שבו בחר יל"ג כארבעים שנה לפניו, כדי לתאר בדרכו שלו את הטראגדיקה של

המציאות היהודית בגולה, היא הנותנת. הדמיון בחומרי המציאות ובחומרי הלשון איננו אקראי: שני הסופרים תיארו למעשה תמונה דומה, שבמרכזה היהדות המרוששת של ימי "אביב העמים", כדוגמה וכמשל לגורל היהודי שבכל הדורות, הגם שכל אחד עשה כן מתוך השקפת-עולם אחרת ולשם תכלית אחרת. אך טבעי הוא שעגנון נזקק לחומרי הבלתי-נשכחים של מי שנחשב לגדול סופרי ההשכלה (שאכן לא ברא את צירופיו "יש מאין"), כבואו להתמודד התמודדות מחודשת, שמתוך פרספקטיבה שונה, עם בעיית גורלה הטראגי של האומה.

לא הייתי נכנסת בעניין זה לוויכוח פרשני אלמלי הייתי בטוחה כל כך בצדקת ההנחות שהעליתי במאמרי. בהעמדי את שני הטקסטים זה מול זה, הפליאה אותי העובדה, שביקורת עגנון לא חשפה עד כה את התשתית המשכילית המובהקת של סיפור העיגון העגנוני, (סיפור שתכליתו אמנם אינה, בסופו של דבר, תכלית משכילית-רפורמטורית). ואולם, לאחר שנתפרסם המאמר העיר באוזוני הפרופ' יהודה פרידלנדר, איש אוניברסיטת בר-אילן, כי השמיע כבר פעם טענה דומה בדבר זיקת עגנון לסאטירה של יל"ג ביום עיון על ספרות ההשכלה באוניברסיטה העברית, אף שלא ערך השוואה מפורטת בין שתי היצירות. ומפי פרופ' עוזי שביט שמעתי, כי גם פרופ' ש"י פנואלי אחז בדעה זו, אף שלא ביסס אותה בכתובים. נתונים אלה עשויים אולי לגזול ממני את "שמחת הגילוי", אך הם מוכיחים בעליל כי לא ראיתי דברים מעיני רוחי. כלל-יסוד בתורת האינטרפרטציה קובע, שככול שהתחום הבין-אישי (אינטר-סובייקטיבי) בין פרשנים שונים, שאינם תלויים זה בדעתו של זה, רחב יותר, כן רבים סיכוייה של פרשנותם לקלוע אל האמת.

ד.

בסיכומי של דבר, לפנינו ויכוח על "צבע הזכרה": האם לזכרה פסים שחורים על רקע לבן, או שמה להיפך, פסים לבנים על רקע שחור. אפשר שפירושי חידד שלא מדעת את אפשרות הקריאה ה"קאזוית", זו הרואה ביצירה של עגנון את צד השחור (וזאת בלא שאטול כל חלק באיזו הלולה של "עבודה זרה", הנערכת לדעת הלל וייס במקדשים מחוללים שבמדינות הים). אולם, הלל וייס, מצדו, מושך כמדומה את היצירה יתר על המידה אל הקוטב הנגדי: אל הספירה הדתית של האמונה השלמה המשיבה את "הסדר הטוב" על כנו. הוא אפילו מותח פה ושם קו של זהות בין הדמות העגנונית, שהיא באמת "משלומי אמוני ישראל", לבין ערכי המובלעים של המחבר, שנחבט כמעט כל ימיו חיבוטים שללא הכרעה בין קוטבי האמונה והספק.

חשוב שיובהר לסיכום, כי לאמתו של דבר היה עגנון גם מאמין וגם ספקן, גם תמים וכס מיתמם, גם סנטימנטלי וגם אירוני (מבלי שיהא בהכרח "לץ גליצאי" מתהולל), וכי מורכבותו נעוצה ביכולתו לראות את העולם באמתותיו החלקיות ובפרספקטיבה כפולה ומכופלת. בכל דרך ראה אורות וצללים, וידע כי אין דרך אחת "ברוקה" ו"נכונה" לפרש את המציאות. גם פרשני צריכים לדעת זאת.